

הימים. אמר כי יבקשו הרחמים השם הגדול בן ארבע אותיות, ומדת הדין שלמטה הנרמות לדוד, וישפיעו פחד יצחק אל השם ואל טובו הנזכר. ואמרו באחרית הימים רמו אל הטוב הנזכר שהוא באחרית הימים. ועל המדה הזו תיקנו אלהי יצחק, ופחד יצחק היא האש האוכלת על נבי המזבח היא מדת הדין שלמעלה העזה שנאמר [דברים ה, כד] כי יי' אלהיך אש אוכלת:

ספר הבהיר [אות קלה] וישבע יעקב בפחד אביו יצחק. אמו יש אדם שישבע כך באמונת פחד אביו, אלא עד כאן לא ניתן כח ליעקב ונשבע בכח שנתן לאביו, שנאמר וישבע יעקב בפחד אביו יצחק. ומאי נידו, שממנו יצא הרע שמתהא את בני אדם. ומאי נידו הוא דכתיב [מלכים א, יח, לח] ותפל אש ה' וכתיב [דברים ה, כד] כי יי' אלהיך אש אוכלת: ויעקב הלך לדרכו ויפגעו בו מלאכי אלהים [לכ, א]. המלאכים האלו הם שני המלאכים המלוין את האדם, אחד טוב ואחד רע, וקבלתם מזרועות עולם, ופגעו ביעקב כי הוא המקבל משניהם כאשר רמותי, ומלת לדרכו רומזת למדתו, כד"א [בראשית לז, יח] ויבא יעקב שלם. והבן זה: ובספר הזוהר [זוהר ח"ג נ כ ע"ג] מצאתי משרייתא קדישא דערע יעקב, אברהם ויצחק הוו דערעו ליעקב כד אשתויב מלבן, ולא דא בלחודי אלא לכל צדיקייא נשמתהון דצדיקייא מערען קדמוהי לשזכותיה. וזכאין אינון צדיקייא דנמרין להון משרתי קדישי עליון, דכתיב [תהלים צא, יא]

כי מלאכיו יצוה לך, מלאכי השרת מסייעין אותו. שכינה מסייעת אותו. רבי נתן אומר נשמתן של צדיקים מסייעין אותו וכו'. ואני שמעתי ולא אבין, שהרי יצחק אבינו ע"ה היה חי בבוא יעקב אבינו ע"ה מבית לבן, ויש מפרשים ויפגעו בו לשון תפלה שנתפללו עליו:

נסים חלפן

אני המעתיק מצאתי בספר הזוהר [ח"ג נה ע"ב] וז"ל, רבי אלעזר ורבי יוסי חמוי הוו אזלי מאושא ללוד, אמר רבי יוסי לרבי אלעזר אפשר שמעת מאבך מאי דכתיב ויעקב הלך לדרכו וכו', אמר ליה לא ידענא. עד דהוו אזלי ממו למערתא ללוד, שמעו ההוא קלא דאמר תרי עולעין דאילתא עברו קמאי רעותא דניחא לי, ואינון הוו משירייתא קדישא דערע יעקב קמיה, איתרגיש ר' אלעזר ואסתער בנפשו ואמר, מריה דעלמא כך אורחיו טב לן דלא נשמע, שמענא ולא ידענא, איתרחיש ליה ניסא ושמע ההוא קלא דאמר אברהם ויצחק, הוו נפל על אנפוי וחמא דיוקנא דאביו, אמר ליה אבא שאילנא ואחיבונא דאברהם ויצחק הוו דערעו ליעקב כד אשתויב מלבן, אמר ליה ברי פוק פתקך וסב סבתך פוס ממלל רברכן הוה, ולא דא הוא בלחודי אלא לכל צדיקייא נשמתהון דצדיקייא מערען קדמוהי לשזכותיה ואינון מלאכיא קדישיא עילאי, ות"ח יצחק קיים הוה ביהוה שעתא, אבל נשמתיה קדישא איתנסבת בכורסייא יקרא דמאריה כד איתעקד על גביה מדבחא, ומכדין אסתמו עיני מחזו, היינו דכתיב ופחד יצחק היה לי עכ"ל:

פרשת וישלח

ויצו אתם לאמר כה תאמרון לאדוני לעשו כה אמר עבדך יעקב עם לבן גרתי ואחר עד עתה [שם ה]. מלת כה רומז לכנסת ישראל כד"א [במדבר ו, ג] כה תברכו. לאדוני כד"א [תהלים לה, ג] אלהי וארני לריבי, והרמוז למדת הדין. וכאמרו עבדך רמו כי הוא משפיע אליה. ויהיה מלת עבדך נאמרת בלשון ארמית ופי' בו עושך. עם לבן פירשתיו. ואחר מלשון אחרית כי שם פוסק המעיין:

ויהי לי שור וחמור צאן ועבד ושפחה ואשלחה להגיד לאדוני למצא חן בעיניך [שם ו]. אמר כי היו לו חמשה דברים. שור כד"א [יחזקאל א, י] ופני שור מהשמאל. חמור הוא חמורו של אברהם אבינו ע"ה הנזכר במשמרה ראשונה. ומפני

לבוש אבן יקרה

כדאמר בסוף זה המאמר: תרי עולעין דאילתא. פירוש שני עופרי אילים מלשון עוללים: מריה דעלמא כך אורחיו. פירוש אם כך דרכו שישמענו אדם ולא יבין טב לן דלא נשמע: נפל על אנפוי. פירוש רבי אלעזר: וחמא דיוקנא דאביו. פירוש הוא רבי שמעון בן יוחאי: פוק פתקך. פירוש הוצא כחך כלומר לימודך וקבל מוקינך: הם למודי יי' וכבר רמזתים. היינו שאמר למעלה שהם יבין וכו' כדף ס"ג ע"א: במלאכים הנזכרים למעלה. פירוש בפסוק ויפגעו בו מלאכי אלהים, שהם מקבלים מזרועות עולם אשר הוא מקבל מהם ג"כ כמו שפירשתי שם, והם למעלה ממנו ולא לפניו: כד"א ושעירים ירקדו שם. כי שם כחות הטומאה מסבבים: אל הארץ הנזכרת. פירוש להשפיע אליה ולהמתיקה ברחמים שלא יגברו כחות עשו אחיו: מלת עבדך נאמרת בלשון ארמית. מלשון עבד עובדא: עם לבן פירשתיו. היינו מה שפירש לעיל בדף ס"א כי הת"ת בחדס היה, כי לבן רומז לחדס, ויעקב לת"ת: כי שם פוסק המעיין. כי היא אחרית

וישלח יעקב מלאכים לפניו אל עשו אחיו ארצה שעיר שדה אדום [לכ, ז]. ענין הפרשה הזאת לפי הסוד הרמז בה, הוא רמז להשפעה הבאה מיעקב אל הארץ העליונה, והמלאכים אשר לפניו הם למודי יי' וכבר רמזתים. והנה הם לפני יעקב, מה שאין כן במלאכים הנזכרים למעלה, ושלחם ארצה שעיר שדה אדום. ארצה היא הארץ העליונה, ור"ל ארץ ה"א השנייה של שם בן ד' אותיות. שעיר כד"א [ישעיה ג, כא] ושעירים ירקדו שם. שדה היא שדה של תפוחים המשפעת לארץ הנזכרת. אדום היא האדומה ממדת הדין, והנה יעקב הנזכר בא דרך הנצחים ויסוד עולם אל הארץ הנזכרת:

ומשגית בעולם השפל, וכן באמרו היפלא פי' דבר. לרמוז שאין מפניה דבר מכוסה שלא חשגית, כמו שפירש לעיל בדף ג' ע"ד, ורמוז אונקלוס כי כל לשון אמירה רמז אליה, אמרת יי' [תהלים יח, לא], אמרת קדוש ישראל [ישעיה ה, כד]: ואל טובו הנזכר. פירוש העטרה נקרא טובו, כענין אני אעביר כל טובי [שמות לג, יט] שנאמר עליה, שהרי אמר אח"כ וראית את אחורי, וכבר ידעת כי היא נקראת אחרית מפני היותה באחרית הבניין: עד כאן לא ניתן כח כו'. כי לא זכה בכחו עד שזכו לבית אביו כדלעיל בדף ס' ע"ג: כאשר רמזת. בדף ס"א ע"א: כד"א ויבא יעקב שלם. פירוש שבא שלם למדת שלום שלו, ויהיה שלם חסר למ"ד השימוש: משרייתא קדישא דערע יעקב. פירוש מחנה הקדושה שפגעה ביעקב הם אברהם ויצחק כו': שהרי יצחק אבינו היה חי. פירוש ואיך אמר כי נשמתו פגעה ביעקב: אני המעתיק מצאתי בספר הזוהר כו'. ובה המאמר מתורץ הקושיא שהקשה המחבר, כי באמת נשמתו של יצחק פגעה ביעקב,

ויאמר יעקב אלהי אבי אברהם ואלהי אבי יצחק יי האומר אלי שוב לארצך ולמולדתך ואטיבה עמך [שם י]. בהצטרך יעקב הנזכר להשפיע למטה שיתף עמו זרועות עולם הנרמזים באלהי אברהם ואלהי יצחק, שלא יראה כקציצה בנטיעה, על כן לא אמר אלהי אבי אברהם ויצחק. גם פשט הכתוב רמז לנו רמז גדול, כי בתחלה קרא אל אלהי אבותיו אשר לו הגדולה והגבורה, ואחרי כן לתפארת ישראל שנאמר יי האומר אלי. דוגמא זה אמר פעם אחרת [להלן מה, טו] האלהים אשר התהלכו אבותי לפניו אברהם ויצחק, ואחרי כן אמר האלהים הרועה אותי. והנה קרא לכל הכחות ודבור קטונתי לכל הכחות הנזכרים, ולעולם בהמשכת הכל ויחודו:

ודע והבן כי כפי הבקשה והמקום אשר הבקשה נאצלת, משם תהיה כוונת המתפלל, כמו שאמרו רבותינו ז"ל [עי' פסיקתא רבתי כב, ז] מפני מה אין ישראל נענין, לפי שאינן יודעין להתפלל בשם, ופירש החכם רבי עזרא ז"ל והוא הנכון, בשם הראוי לאותו ענין, ושלא תהא המחשבה זזה מייחוד הכל. והבן זה מאד כי יש בכל ענין שם שמורה עליו. יש ממונה על הסליחה והתפלה והרחמים, יש ממונה על הדמעה, יש על הפנעים והצרות, יש על שאלת בנים, יש על המזונות, יש על הגבורה, יש על החסד. ואם אין אדם יודע לבין בתפלתו באותו השם הממונה על מה שצריך לו, מי גרם לו שלא יפיק רצונו סכלותו ומיעוט השגתו, וחושב בדעתו מחשבה רעה שהשם יתעלה מנע ממנו חפצו ורצונו, ואינו אלא סכלותו, כענין שנאמר [משלי יט, ג] אולת אדם תסלף דרכו וגומר וחטאיתכם מנעו הטוב מכם. אמנם כשיהיה בקי בהן ובשמותיהן ויצטרך לבקש לפני השם בקשה או שאלה, וישם דעתו וכוונתו אל השם הממונה על שאלתו, לא די שיפיק חפצו ורצונו, אלא שיהיה אהוב למעלה ונחמד למטה. משל לאוצר מלא כל טוב שיש בו כמה חדרים, כל חדר מיוחד לדבר אחד. בחדר זה מאכל, בזה משתה, בזה זהב, בזה מרגליות, בזה מלבוש, כשאדם צריך לאכול ואינו יודע החדר שהמאכל בה, אפשר שימות ברעב והחדרים מלאים כל טוב, לא מפני שמנעו ממנו בקשתו אלא שאינו יודע באי זה חדר הוא הדבר הצריך לו. ואמרו רז"ל במדרש תילים אם אתה עונה לי מוטב ואם

שאמר על עצמו עם לכן גרתי שרמו כי עקר קבלתו מן החסד, בבואו אל הארץ הנזכר הוצרך להקדים השור לחמור, כי עקר קבלתו מן הגבורה הנרמזת לשור. והצאן רמז לתפארת ישראל שנאמר [יחזקאל לז, יז] ואתנה צאני צאן מרעיתי אדם אתם. עבד ושפחה הרמז ללימודי יי זכר ונקבה בראם. להגיד לאדוני, ר"ל להמשיך, כד"א ונגד ונפק. ועל הדרך הזה יש לפרש ופי יגיד תהלתך. למצוא חן בעיניך, מלת חן מלשון תחנה, הרמז בכל מקום לשכינה, כד"א [ויכס ג, כג] ואתחנן. ואמר בעיניך כי הראיה מכח מדת הדין כאשר רמזתי:

וישובו המלאכים אל יעקב לאמר באנו אל אחיך אל עשו וגם הולך לקראתך וארבע מאות איש עמו. הולך לקראתך [שם י]. על דרך אלי תבא, וכבר פירשתי. וארבע מאות איש עמו, ירמזו על ארבע מאות כחות אלהיות הנאצלות ממדת הדין, ונקראים בתי דינין של מעלה, וכשמתאחדין ביעקב מתהפכין לרחמים:

ספר הזוהר [ח"ג קכט ע"א] מהאי מצחא נהרין ארבע מאות בתי דינין, כד אתגליא האי רצון כליו משתכבן קמיה, ה"ד [הניאל ג, י] דינא יתיב, כלום יתיב באתריה ולא אתעביד, ותאנא שערא לא קאים בהאי אתר, משום דאתגלייא ולא אתחפיא, ואיסתכלון מאריה דינא ואשתככון ולא איתעביד:

ויירא יעקב מאד ויצר לו ויחץ את העם אשר אתו ואת הצאן ואת הבקר ואת הגמלים לשני מחנות [שם ח]. כבר ידעת כי היראה מכח מדת הדין, ועל כן ויצר לו. והוצרך לזה בבואו מן השדה הנזכר אל עשו אחיו להשפיע אל הארץ הנזכרת כפי ענינה. והנה חצה כל אשר אתו לשני מחנות להשפיע לה, ויין וחלב משני זרועות עולם, והבן כל זה:

ויאמר אם יבא עשו אל המחנה האחת והכהו והיה המחנה הנשאר לפליטה [שם ט]. רמז כי עיקר קבלתו היא ממדת הגבורה, כי ממנה יונקת תחלה, ולזה רמז באמרו והכהו, והבן זה מאד. והמחנה האחרת רמז למדת החסד, והוה לפליטה. ובעבור כי הם נקראים אב ואם, על כן כינה הראשון לנקבה והשני לזכר, דוגמא לדבר [משלי י, יב] יש דרך ישר לפני איש ואחריתה דרכי מות, כד"א [שם ח, ה] רגליה יורדות מות, והבן זה:

לבוש אבן יקרה

כדי להמתיק את הדין: כי מסנה יונקת תחלה. פירוש ורמז זה בהזכירו המחנה האחת בלשון נקבה קודם, כי עשו הרמז לעטרה עיקר קבלתו מן הנקבה שהוא הפחד הנקרא אם כמו שמפרש והולך ולזה רמז באמרו והכהו, כלומר כי כשיקבל מן המחנה הזאת יהיה לו כח הדין וההכאה, ויחזור והכהו על אותו המוכה מי שהוא, ולא ישוב על המחנה, אכן כהגיע עשו אל המחנה הנשאר שהוא החסד הנקרא אב, אז יקבל כח ההצלה והפליטה לנושעים, כך ג"ל כוונתו. ואמרו והבן זה מאד, לרמז כי הוא בלבדו המכה בהפרד ממנה חלק החסד, ואין רע יורד מן השמים, וכבר רמזתי זה פעמים: בהצטרך יעקב הנזכר להשפיע למטה. כדי שלא יגברו כחות עשו כמו שפירשתי למעלה: ואחרי כן אמר האלהים הרועה אותי. פירוש וגם דיבור קטונתי היה לדיבור קטונתי לכל הכחות לקמן בע"ג: ושלא תהא המחשבה זזה מייחוד

הבניין: זכר ונקבה בראם. רוצה לבאר בזה למה נקראו עבד ושפחה בזכר ונקבה, כי כן נאצלו כולם משפיעים ומקבלים: ופי יגיד תהלתך. פירוש שהפה שהוא היסוד ישפיע לתהלה שהוא העטרה: באשר רמזתי. בדרך ס"ב ע"א: על דרך אלי תבא. פירוש כי כל עשו הנזכר בזאת הפרשה רמז לעטרה: וכבר פירשתי. בדרך ס"ב ע"ד: הנאצלות ממדת הדין שלמעלה. והרמז עליהם והתוית תיין על מצחות האנשים [יחזקאל ט, ד]: וכשמתאחדין ביעקב כו'. ותאנא שערא לא קאי בהאי אתר. פירוש שאין שער מצוי באותו מצח שהוא הת"ת, והכוונה שאין לשם כחות הדין והטומאה הנרמזים בשער, אלא כשהוא מתגלה כולם מתיישבין ועומדים במקומם, וענין המצח והשערות תבין מתוארים שנחבארו בפרשת ויחי דף ע"ז ע"א: להשפיע אל הארץ הנזכרת כפי ענינה. פירוש שהוצרך להמשיך אל העטרה כחות הדין כפי ענינה שהיא דין, ולכך הוצרך להמשיך אותו לתוכו שהוא הת"ת

לאו אני קורא לישראל סבא. וכן אמרו עוד (בבא בתרא כה ע"ב) הרוצה להחכים ידרים, להתעשר יצפין, שנאמר [ויזב, לו, כב] מצפון זהב יאתה, וסימנך שלחן בצפון ומנורה בדרום [ויטא טא ע"כ]. כתב החכם רבי עזרא ז"ל לא אמרו יתפלל בדרום אלא ידרים, כלומר יכוין לכו למדת הדרום לאור הבהיר. ועל זה היו שלמים נדרים ותורה נשחטים בדרום, והרוצה להתעשר יצפין למדת הצפון אשר משם העושר, עד כאן לשונו ז"ל:

ספר הזוהר [ח"ג קל ע"ב] תאנא כד הוה רב המנונא סבא בעי לצללא צלותיה אמר לבעל החוטם אני מבקש לבעל החוטם אני מתחנן. היינו רוא דכתיב [ישעיה סח, ט] ותהלתי אחטם לך. והענין בעבור שהיה צריך למדת הדין על כן היה אומר לבעל החוטם, לא אמר אל החוטם, רק בקש מעלת העלות יתעלה שישפיע ברכתו למדת הדין הצריכה אליו שתהיה בקשתו נעשית על ידה, רוגמא לדבר זה אמרו רז"ל [ע"ז ג ע"ב] עמוד מכסא הדין ושכ על כסא רחמים, ולפעמים להפך, והכל בכח עלת העלות יתעלה המשפיע להם, כענין שאמרו רז"ל [ב"ר סח, ט] אין הרוכב טפילה לסוס אלא הסוס טפילה לרוכב. הרוכב על הסוס הוא מושל בו להנהיגו כרצונו, כך אין פעולה למדות זולתי רצון הרוכב עליהם, כד"א [חבקק ג, ח] כי תרכב על סוסך וגומר, כי רצונו הוא רצונם. וכן הוא אומר [ישעיה כו, ד] בטחו ב"י עדי עד כי ביה י"י צור עולמים. פירוש עדי עד נצחי וקיום עד אין סוף, כי ביה י"י, כלומר מיוחד צור העולמים בכל מדה שיש לו. הן במדת הדין הנרמזת בשם י"ה, כענין שנאמר יסור יסרני י"ה [תהלים קיח, יח], כי יד על כס י"ה [שמות יז, טו], אם עונות חשמר

י"ה [תהלים קל, ד]. ובראשית רבה [צב, א] אשרי הנבר אשר תיסרנו י"ה [תהלים צד, יב], השם אינו אומר, אלא י"ה, כמי שעומד לפני הדין והדין דן אותו. והן במדת רחמים שהוא השם הגדול בן ארבע אותיות, מיוחד הוא בכלן וכולן מיוחדים בו, זהו שנאמר [ישעיה כו, ד] כי ביה י"י צור עולמים. ועל כרחינו אנו צריכין לומר אחרי ראותינו שהעולם מתנהג לפעמים ברחמים ופעמים בדין, שאין השינוי מעלת העלות יתעלה, רק פעם פועל בזה ופעם פועל בזה, כמו האומן בכליו, ואי אפשר לעולם להתקיים בלתי המדות, כי לולי מדת החסד לא היתה תקנה לאדם אחר חטאו, ולולי מדת הגבורה לא היה עונש לחוטא, וכן בכל המדות אל הפעולות הנמצאות מהן, אף כי כולן אדוקין זה בזה ורוח אחד לכל:

ספר הזוהר [ח"ג קלב ע"א] תאנא אי עתיקא דעתיקין קדישא דקדישין לא איתתקן בהדין תיקונין, לא אשתכחו עילאין ותתאין, וכולא הואי כלא הואי:

שוב לארצך ולמולדתך [שם י]. כענין שנאמר [ישעיה לו, טו] בשובה ונחת תושעון. שובה י"י רכבות אלפי ישראל [במדרש י. לו]. **לארצך**, היא ארץ העליונה שהיא לעקב. **ולמולדתך**, ר"ל שנולדה ממנה, כמו ומולדתך אשר הולדת אחריהם [לחלן טז], הפך ממולדתך הנאמרת באברהם. **ואסיבה**, כענין [שמות לו, טז] אני אעביר כל טובי. עמך, כענין [שיר השירים ג, א] ונבקשנו עמך, וכבר פירשתי:

קמונתי מכל החסדים ומכל האמת אשר עשית את עבדך כי במקלי וגומר [שם יא]. בעבור כי כל הכחות של מעלה חוץ מעלת העלות יתע' משפיעין ומקבלין, ובהשפעת צריכין לקבל, על כן הוצרך יעקב לתפילה זו והבן

לבוש אבן יקרה

ממנו יתברך היות קץ וגבול לעולם וחוק זמן לעמידתו, כנרמו למעלה בדף ט"ו ע"ד. ואמרו אף כי כולם אדוקים זה בזה ורוח אחד לכולם, פירוש אף כי הם נראים חלוקים בפעולתם, הם כולם אדוקים זה בזה וקשורים ברוח הש"י כשלהבת קשורה בגחלת, ולא תתיר לומר בהם שום פירוד, כי השם אחד יתעלה פועל בהם ומתלבש בהם ואין אחר, ואילו היה האחת נפרדת מחברתה היינו אומרים ח"ו כי הש"י ג"כ מתחלק בהתחלק מדותיו, כי איך יתלבש הבלתי מתחלק בחלקים מתחלקים, ואחדותם הוא השתלשלותם זו מזו השתלשלות אחד עד שיתחברו כולן כאחד ועושות צורה אחת, כדלקמן בדף ק"ג ע"ד, כששלשלת זו שכל עיגוליה אדוקים זו בזו ותלויה באחד למעלה. ויש המשילום לאשכול. ויש לאילן ששורשו אחד, ויש לו כמה בדים, ובדי בדים, ופירות, וענפים, וענפי ענפים, ופירות, וגרעין, ועלין, וקליפות, וכולם שואבים זה מזה וזה והכל משורש אחד. ע"כ הגיעה ידינו להישיר השכל. ואם הפילוסוף יפקפק, כבר אמר הרב בטעמי המצות שלו ולעיל בדף ח' ע"ד, וכשעלה הרצון וכו', בהשוואת האחדות שאין אנו יכולין לעמוד על עיקרן, ואולי כי בזה היה להם קבלה מהנביאים והקבלה נקבל ולא ניחוש לפילוסוף, והש"י יכפר בעדינו ויאיר עינינו במאור תורתו: **ולוא מדת הגבורה לא היה עונש לחוטא**. ואף על גב שאם לא היה מדת הגבורה לא היתה מתגלית התאוה ולא היה האדם חוטא, שהרי משם היצר הרע נמשך, מ"מ אף אם לא היה מדת הגבורה היה האדם נמשך אחר גסות טבע חומריו: **ר"ל שנולדה ממנו**. פירוש שהעטרה נולדה מן הח"ת שהוא יעקב הפך ממולדתך שנאמר באברהם שר"ל אשר נולד אברהם משם כמבואר במקומו בדף מ"ג ע"ב: **כענין אני אעביר כל טובי**. עיין למעלה בדף ס"ג ע"ד: **כענין ונבקשנו עמך**. פירוש כי אין להשיג דבר בלתי העטרה עמו, כדמפרש לקמן בדף ק"מ ע"ד: **על כן הוצרך יעקב**

הכל. כבר פירשתי ענין התפלה באר הטב למעלה בדף נ"ז ע"ג: **וסימנך שלחן בצפון ומנורה בדרום**. כנגד מדת הפחד והחסד: **על כן היה אומר לבעל החוטם**. פירוש מפני שנקרא אף, ובקש מבעלו שיאריך אפו, בסוד שאמר [ישעיה סח, ט] ותהלתי אחטם לך, וכבר ידעת מהו תהלה לדוד, אומר כי יאריך חוטמה ר"ל אפה: **ולפעמים להפך**. היינו כשרצו לבקש שיתקום נקמתם מצריהם: הן במדת הדין הנרמזת בשם י"ה. שהי"ד והיא שהם אחרונות בשם אהיה רומזים לעטרה כמבואר במערכת בשער השם: **אשרי הגבר אשר תיסרנו י"ה השם אינו אומר אלא י"ה**. פירוש השם הגדול לא נאמר, אלא אשר תיסרנו י"ה הרמז למדת הדין: **ואי אפשר לעולם להתקיים בלתי המדות**. פירוש מאחר שכונתו חכמתו יתברך לברוא עולם אשר עיקרו מין האדם, שיהיה נוהג בו על מנהגו בבחירתו ורצונו, להיות ככחו להוציא אל הפועל לטוב או לרע כפי התעוררותו והדמות צורתו, כאשר פירש במערכת הטעם ובהקדמתי לספר [שערי אורה], הוצרך הש"י להאציל ממנו יתברך אלו המדות שיפעלו בעולמו כפי התעוררותו בהם אם לטוב אם לרע, כאשר פירשתי כמה פעמים, לא שיהיה זה השינוי הנדמה מאתו ח"ו, כי אין שינוי לפניו, אך שופע הטוב תמיד במדותיו, והאדם הוא שהוא מפקיר עצמו להתרחק מאותו הטוב ומהפך בהם, ומפני שלא יתקלקל לגמרי ריבה באצילות החסד שיהיה לו בו תקנה, ומדת הגבורה שיהיה לו קצת עונש כדי שיחזור בתיקון מעשיו, וכן בכל המדות כיון בהם היות כל אחד כח ויסוד לפעולה היוצא בעולם השפל, ולא יתערב דברו בדברו, כי בכח אחד לא יתפשטו אילו השינויים למקומותיהם הראויים בתיקונם, והיה הכל כלא היה בהתגברות (ר"ל אם היו מתערבים דברו בדברו ולא הוקצב לכל אחד כחו, היה הכל מוכרע כפי התעוררות איש אחד הן לטוב הן לרע כמבואר במערכת האישים, ועוד היה הוצרך ג"כ לאצילות הזה לכוונה

בלויתן הירדוע [איוב כ, כז] הירבה אליך תחנונים אם ידבר אליך רכות והבן. גם מן המנחה ששלח יעקב לעשו תתבונן על סוד העזאזל, כי על כרחו הקמיגור נעשה סניגור. ועוד נרמז הענין הזה בגזירת האל:

ויותר יעקב לבדו ויאבק איש עמו עד עלות השחר וירא כי לא יכול לו ויגע בכף ירכו ותקע כף ירך יעקב בהאבקו עמו [שם סה"ט]. כבר ידעת כי המלאך הזה הוא שרו של עשו. ולפי הפשט רמו הענין הזה על דור השמד. וכן אמרו רז"ל בבראשית רבה [עו, ג] נגע בצדיקים שהם עתידים לצאת ממנו זה דורו של שמד. כי המאורע הזה רמו לדורותיו אחריו, כענין שאמרו רז"ל [ע"י תנחומא ק"ד] כל מה שאירע לאבות סימן לבנים. אבל על דרך הסוד כבר הודעתך כי איברי האדם הם ענפים מן המרכבה עליונה, ומרמ"ח אצילות שיש באדם העליון נגלו רמ"ח מצות עשה, ומרמ"ח מלאכים הנקראים לבעלי הקבלה מלבוש השכינה, ושמש כשם רבם, וכמו כן שם"ה ענפים של דין יש באילן העליון, משם שם"ה ימים ושם"ה גידין. וגיד הנשה יש לו חמשה ענפים מימין וחמשה ענפים משמאל, ובין כלם עשרה כנגד עשר כחות של טומאה הסובבים המרכבה, שנאמר [תהלים יב, ט] סביב רשעים יתהלכון, והגיד הזה סמוך לכרית ששם ישיבת אלו הכחות, והנה האוכל אותו מושך עליו רוח הטומאה, כי אבר מחזיק אבר. ולשון הנשה ר"ל גיד המשכה ומנשה עבודת השם יתעלה, והוא על כן לא יאכלו בני ישראל את גיד הנשה כי הם הנוהרים מכחות הטומאה. והנה איברי יעקב אבינו ע"ה כולם היו תקיפים, ולא יכול בהם שרו של עשו הבא מרוח הטומאה, רק בגיד הנשה מצא מקום לחול שם. ויש מן האחרונים שכתבו כי עונש האוכל גיד הנשה ולא עשה תשובה להתגלגל בקדישה הנקראת זונה נשכחה, זהו וחיתם בקדשים [איוב לו, יד] מדה כנגד מדה. וברוך יודע האמת.

ויש עוד לרז"ל ענין מופלג בזה הספור רמזו בותקע כף ירך יעקב. אמרו בספר הזוהר [ח"א כא ע"ב] בלשון זה, והוא צולע על ירכו דא איהו נצח ישראל, ירכו כתיב ולא ירכיו, דא דרגא רביעאה דלא אתנבי מתמן בר נש עד דאתא

זה. ועל כן הזכיר חסדים ואמת, והבן. כי במקלי, הוא המקל לבנה, וכבר פירשתי סודו, ובו עבר הירדן כאשר נפרש לפנינו:

הצילני נא מיד אחי מיד עשו כי ירא אנכי אותו פן יבא והכני אם על בנים [שם יב]. כבר פירשתי ענין ההצלה בפסוק והיה המנחה הנשאר לפלטה. כי ירא פירשתי בוירא יעקב. והכני פירשתי בפסוק אל המנחה האחת והכהו. ובמלת אם רמז למדת הדין של מעלה הנקראת כף. בנים כד"א [דברים יד, א] בנים אתם ליי אלהיכם, והבן כל זה:

ואתה אמרת הטיב אטיב עמך ושמתי את זרעך כחול הים אשר לא יספר מרוב [שם יג]. רמו בשני הטובות לשני יניקות שהיו צריכין עתה ליעקב הנזכר: ולמי אלה לפיכך [שם יד]. כד"א אלה אלהיך ישראל [שמות יג, יב], גם אלה תשכחנה [ישעיה כט, יט], עלה עשן באפי [שם סה, ה], על אלה חשכו עינינו [איכה ה, יז]. והם דברי עשו הרשע. אמנם יעקב השיבו כפי מדתו הילדים אשר חנן וגומר:

ובסכום המנחה לא נתגלה לי בו עדיין סוד, רק אתה רואה כי הנקבות היו יותר מן הזכרים, רמו כי עקר קבלתם מן הגבורה, והזכור בתחלה כי עקר קבלתם בתחלה, והבן כל זה. ומכאן תוכל להבין כי יעקב הוצרך לשלוח המנחה קודם ראיית פני אחיו. לפי סדר ויחוד המרכבה עליונה, כד"א [פסוק כא] גם הנה עבדך יעקב אחרינו, והוא פירוש אכפרה פניו במנחה כתרוממו, והבן זה בסוד [ויקרא ה, ח] והקריב את אשר לחמאת ראשונה. ואמר אולי ישא פני רמו לפנים המאירים:

ויקחם ויעבירם את הנחל ויעבר את אשר לו [שם כב]. הנחל הוא הירדן הנרמז ליסוד עולם, כי משם ירד בנחל. וידעת כי דרך הצדיק יתפשטו המעיינות למדת הדין של מטה, ויעבר את אשר לו, רמו לתפארת ישראל אשר ליעקב, והבן כל זה הענין היטב, ותבין ממה שאמרו בעלי הקבלה האומרים כי כל ספירה מבקשת ומתפללת לאשר עליה לאור באור החיים, עד הנותן בלתי מקבל, כענין שאמר

לבוש אבן יקרה

מן הרחמים: לפי סדר וייחוד המרכבה עליונה. פירוש כי עשו רמז לעטרה ועיקר קבלתו מן הגבורה תחלה, כן יעקב במנחתו הרומזת למדת הדין כמו שביאר, הוצרך לשלוח לפניו להשפיע לעשו אותן הכחות, ואחר כך יבא הוא להאיר פניו להחליש כחות הדין, והוא גם הנה עבדך יעקב אחרינו, והוא ג"כ כוונת פירוש הפסוק אכפרה פניו במנחה כתרוממו שתרגם אנחינה לרוגייה. והבן זה בסוד והקריב את אשר לחמאת ראשונה, שהוא כדי להקדים את אשר בתחילה שהוא כח הדין, שהוא מקבל תחלה מן הקרבנות ממטה למעלה: כענין שנאמר בלויתן הירדוע הירבה אליך תחנונים. פירוש שאמר הקדוש ברוך הוא הירבה הלוייתן הרומז ליסוד או לת"ת, אליך תחנונים ותפלה כמו שיתפלל אלי, והתפילה היא להמשיך השפע מן הבינה: ועוד נרמז הענין. כדף קמ"א ע"ד ע"ש: על דור השמד. כי בהגעת ירכו ירמו ליצאי ירכו: כבר הודעתך. לעיל בדף י"ג ע"ג ולקמן בדף ע"ז ע"א ובדף ק' ע"ד: ומרמ"ח אברים שיש בו: של דין יש באיין. והם כנגד שס"ה מצות לית כדלקמן בדף ק"א ע"א: מדה כנגד מדה. כי נשה מלשון נשכחה: דא דרגא רביעאה. שהיא

לתפלה זו. פירוש כי יעקב הוא הת"ת, והוצרך להמשיך לתוכו מן הכחות העליונים כדי שישפיע הוא למטה לתחתונים: וע"כ הזכיר חסדים ואמת. פירוש כי הם עיקרי המשפיעים, ועל כל פנים צריכים לקבל: כי במקלי הוא המקל לבנה ולא וכבר פירשתי סודו. בדף ס"ג ע"ב: ובו עבר הירדן. פירוש היסוד כמו שפירש בסמוך: כבר פירשתי ענין ההצלה בו. ויהיה פירוש הפסוק לפי הפירוש דלעיל, כי יעקב וישראל דלמטה אומרים הצילני מיד דין העטרה בו, פן יבא ויקבל כח הדין וההכאה מן האם העליונה שהוא מדת הדין שלמעלה, שהיא אם יעקב כדלעיל בדף ס"א ע"א, ויחול הדין על הבנים הנאצלים מת"ת, כמבואר לקמן דף ר"ג ע"ד בפסוק בנים אתם ליי אלהיכם: לשני יניקות שהיו צריכין עתה ליעקב. פירוש ליניקות החסד ופחד כמבואר למעלה בע"ד, כי בהצטרכו להשפיע למטה שיתף זרועות עולם: גם אלה תשכחנה אלה עשן באפי על אלה חשכו עינינו והם דברי עשו הרשע. שרמו לכחות הדין מלשון אלה, אמנם יעקב רמו כילדים לכחות הרחמים: רמו כי עיקר קבלתם מן הגבורה. פירוש ולכן היו הנקבות שהם מן הדין יותר מן הזכרים שהם

שמואל נביאה. ועל דא כתיב [שמואל א, טז, כט] וגם נצח ישראל לא ישקר. כדן איתתקן דרגא דהוה חלשא מכר אסתכן יעקב מן ממנא דעשו דאנע בכף ירכו, כד אתא לנבי יעקב נטל תוקפא מהוהא פנות ערב בדינא תקיפא, ויעקב הוה אתכלל ביה ולא יכול ליה. וירא כי לא יכול לו וינע בכף ירכו, נטל תוקפא דדינא מתמן בגין דירכא איהו לבר מגופא, ויעקב גופא הוה וגופא הוה כליל ברזא דתרין דרגין ברזא דאיקרי אדם, דכיון דנטל תוקפא לבר מגופא מיד ותקע כף ירך יעקב, ולא אתנבי בר נש מתמן עד דאתא שמואל. ועל דא נצח ישראל כתיב ביה [שם] כי לא אדם הוא, ויהושע איתנבי מהורו של משה שנאמר [במדבר כו, כ] ונתת מהודך עליו, ודא דרגא חמישאה נצח ירכא שמאלא דיעקב, ובגין כך אתא דוד וכליל בימינא דכתיב [תהלים טו, יא] נעימות בימין נצח ימין, נצח לא כתיב אלא בימין. מאי טעמא דאתחלש ירכא דיעקב, ובגין דאיתרבי ביה סטר מסאבו ונקיט תוקפא מיניה ואתעכב עד שמואל, ועל דא אתא לאדכרא דדא איהו ירכא דישאל דכתיב וגם נצח ישראל. ועל דא כל מילוי הוי בדינא בשירותא ובסופא. ותו קודשא ב"ה כליל ליה לבתר בהוד, אימת לבתר דמשח מלכין, ועל דא הוה שקיל שמואל כמשה ואהרן, מה משה ואהרן בתרין סטריין דלעילא אופי הכא שמואל לתתא בגוונא דאינון תרין סטריין, ומאן אינון נצח והוד בגוונא דמשה ואהרן לעילא, ועל דא שקיל הוה שמואל כמשה ואהרן דוקא שמואל דהא שית עקריין כולו ו אחידן דא ברא ומשה ואהרן ושמואל אופי הכי אחידן:

ויאמר לא יעקב יאמר עוד שמך כי אם ישראל כי שרית עם אלהים ועם אנשים ותוכל [שם כט]. תמצא שינוי השם כאברהם ויעקב, ולא ביצחק, כי מדרתו דין ואינו מעביר ראשון ראשון כמו החסד והרחמים. ובספר הבהיר [אות קלח] אותו כח שניתן ליעקב אבינו ע"ה שמו ישראל, והרמו לישאל סבא.

וטעם יש לי כל [ל, יא], ידעת פירוש מלת כל אשר ליעקב. וטעם וישתחו ארצה שבע פעמים [שם ג]. יתכן שירמוז לשבעה קצות, וסוד השתחויה ארמוז בקרית שמע

בגזירת האל. וזה עד גשתו עד אחיו, כלומר שהפך מדרת הדין למדת רחמים. ומה שהעיר אותי על זה הוא מה שמצאתי לרבותינו זכרונם לברכה בבראשית רבה [עט, ח], אמרו שם וישתחו ארצה שבע פעמים, למה שבע, אמר לו הריני רואה עצמך כאילו נתון לפני משבעה רקיעים ויושב דין, ואני נדון לפניך, ואתה מתמלא עלי רחמים. אמר לו רבי חנינא ברבי יצחק, לא זו משתמח והולך משתמח והולך עד שהכניס מדרת הדין במדת רחמים:

וישב ביום ההוא עשו לדרכו שעירה [שם טו]. אמר כי נסע עשו לשעיר כי שם מקומו. ויעקב לסכות כדאמר בספר הבהיר [אות קה], מאי ניהו סכות, אמר ליה בית דכתיב [משל כד, ג] בחכמה יבנה בית. ומגלן דסכות הוי בית, דכתיב ויעקב נסע סכותה ויבן לו בית, והרמו לסוכת דוד. ובמקומו יתבאר בגזירת האל. ועוד יש בפסוקים אלו ענין מופלא רמוז בסוד יום הכפורים ובמקומו יתבאר בגזירת האל:

ויצב שם מזבח ויקרא לו אל אלהי ישראל [שם כט]. דרשו רבותינו ז"ל במגלה [יה ע"א] מניין שקראו הקב"ה ליעקב אל, שנאמר ויקרא לו אל אלהי ישראל. ר"ל כי אלהי ישראל הרמוז לשכינה, קרא ליעקב אל הרמוז למדת רחמים. ובבראשית רבה [עט, ח] הביאו הסוד הזה בלשון אחר, אמר לו אתה אלוה בעליונים ואני אלוה בתחתונים. ר"ל השכינה אמרה ליעקב הנזכר, אתה אלוה בעליונים אלו ה' ספירות אחרונות, ואני אלוה בתחתונים שהיא מנהגת העולם השפל, שנאמר [תהלים ט, ט] והוא ישפוט תכל בצדק:

ותצא דינה בת לאה אשר ילדה ליעקב לראות בבנות הארץ [ל, א]. פשט הפרשה ידוע. עוד נרמז בו סוד גדול, כבר רמזתי לך כמה פעמים כי כשבני אדם מקלקלין מעשיהם אז כחות הטומאה מתפשטין בהיכלי קדש, וכבר ידעת סוד דינה וסוד שכם בן חמור הנוער במשמרה ראשונה, שכחות מדת הדין מושלים בעולם.

וטעם החזי [שם ג] מלשון נחש הקדמוני. וזהו סוד ויענה כמה דאת אמר [ידיה ב, ז] ונחלתי שמתם לתועבת, הפך [דברים כג, יט] לא תביא אתנן זונה וגו', וזהו כי נבלה

לבוש אבן יקרה

נעימות בימין נצח, שמשמעו שהתפלל דוד שתהא הנצח כימין, אבל קודם לכן היה בשמאל, ומ"ט היתה בשמאל משום דאתחלש יריכא דיעקב כו'. ועל דא אתא לאדכרא ודא איהו יריכא דישאל דכתיב וגם נצח ישראל. ס"א ועל דא אתא לאתרא דא איהו וגם נצח ישראל: בשירותא ובסופא. פירוש שכל נבואתו היתה פורענות ודין בתחלתו לעלי, וסופו לשאול: בתרין סטריין דלעילא. פירוש חסד ופחד, כי אהרן הכהן ואחיו הלוי: דוקא שמואל. כלומר שמואל דוקא שתקן צינורי הנצח וההוד הוא כנגד משה ואהרן שתיקנו החסד והפחד, ואף כי אלו למעלה ואלו למטה רוח אחד לכולם: שית עיקרין. פירוש שש קצוות: וסוד השתחויה כו'. והטעם הוא להכניע למדת הדין: כי שם מקומו. כי הוא איש שעיר כמבואר למעלה דף נ"ט ע"ד: בחכמה יבנה בית. פירוש בחכמה עליונה, יבנה בית שהוא חכמה התחתונה: ובמקומו יתבאר. בדף קנ"ה ע"ב: בסוד יום הכפורים. בדף קמ"ב ע"ב: וכבר ידעת סוד דינה כו'. פירוש שרומז לדין כדלעיל בדף ס"ג ע"א: וחסור ג"כ רומז לדין לדעת ר"ל כדלעיל בדף נ"ה ע"א: וזהו סוד ויענה. פירוש שהרי היא חפצה בקדושה ובטהרה:

רביעי לבניין: נטיף תוקפא בההיא פנות ערב. כלומר שרצה לקבל כח הדין מן העטרה, והח"ת היה כלול בה ולכן לא יכול לה: כל"ף ברזא דתרין דרגין. פירוש כי לא יקרא גוף שלם עד שיהיו כלולין זכר ונקבה זה בזה, ואז נקרא אדם, כדכתיב לעיל [ה, כ] זכר ונקבה בראם ויקרא את שמם אדם כמבואר במקומו דף ל"ד ע"ג, א"כ כאשר יעקב נעשה גוף עם נקבתו שהיא פנות ערב, לא יכול המלאך לקבל תוקפא דדינא משם רק מן הירך שהיא חוץ לגוף, וזה היה ג"כ בעבור שחטא יעקב בירך בלקחו שתי אחיות, ולכן נעשה אותו המקום פגום עד שבא שמואל ותיקנו: כי לא אדם הוא. כלומר כי הוא חוץ מן המקום הנקרא אדם, כי הירך חוץ לגוף: ודא דרגא חמישאה. שההוד היא חמישי לבניין. ואומרו נצח יריכא שמאלא דיעקב, זהו לדעת האומרים כי מה שהוא מצוייר באילן לימינינו הוא שמאלו של הקב"ה, אבל האמת אינו כן מכמה ראיות מבוארות מסמ"י, וציור האילן אינו אלא על דרך וראית את אחורי [שמות לג, כג]. ונוכל ליישב הוזהר שקודם שבא דוד היה הדין עיקר למטה וימיני ובא הוא והפכו בתפלתו ותשובתו כי היה ראש לשבים: ימינך נצח לא כתיב אלא בימינך. פירוש כי ימינך נצח היה משמע ימינך היא נצח, לכך אמר

עשה בישראל [שם ז], וסוד לא נוכח לתת את אחותינו לאיש אשר לו ערלה [שם יד] והמשכיל יבין. ומעם אך בזאת [שם טו] פירשתיו:

ויבן שם מזבח ויקרא למקום אל בית אל כי שם נגלו אליו האלהים בברחו מפני עשו אחיו [שם ז]. אמר נגלו לשון רבים, רמו לכחות הכתרים שהיו בבית אל כאשר רמזתי, וזה כי אלהים קדושים הוא. אך יש אלהים שופטים בארץ:

ואלה תולדות עשו הוא אדום [לז, א]. כשתתבונן בתולדות עשו תמצא כי רוב תולדותיו היו על ידי ממזרות, כי ממדה שנברה עליו יוצאין, כמו שאמרו רבותינו ז"ל בספר הזוהר [והר חרש צו מו ע"ג], מחשבה רעה בגין דאיקרי אידי רעה דרגא דאידי רעה, בגין כך איקרי מחשבה רעה, הכא קיימין כל רעותין בישין וכל הרהורין בישין וכל זנותין וכל בישין דעלמא, ואידי קיימא לכל רעותין אילין דאסתאב בר נש בהו, וזהו אמרו [פסוק כד] אשר מצא את הימים במדבר כי שם מקומו. ומכאן תבין רמו אחר באיסור העריות והבן:

ואלה המלכים אשר מלכו בארץ אדום לפני מלך לבני ישראל [שם לא]. דע כי בפרשה זו נרמזו ענינים מופלאים בספר הזוהר, וכשתתבונן בהם תבין מאמר רבותינו זכרונם לברכה [ב"ר ג, ט] מלמד שהיה הקב"ה בונה עולמות ומחריבין. והבן כי בכל המלכים נאמרה מיתה חוץ מן האחרון, כמו שאמרו רבותינו ז"ל [ע"י ב"ר יב, טו] שיתף מדת רחמים עם מדת הדין, ועל כן הוכיר שם המלך ואשתו, ואף כי בדברי הימים תמצא מיתה במלך האחרון, רמו על סוד שמיטין

לבוש אבן יקרה

ויתבשמו יותר כדרך שמבואר במערכת הטעם בטעם נכון וביאור רחב, עד שנתתן בסוף המעשה בעטרה שעטרה בכל הדינים ושלשלה למטה, בכונה ממנו יתברך היות האשה פונה פניה למעלה בהשתוקקות לבעלה אף בעת הזעם ולא תחריב הכל, ובחיבור הנקבה ההיא לבעלה נחקן הכל, ונקרא אדם שלם כדלעיל ברף ל"ד ע"ג, ואז נתקנו כולם ונכללו גם כן זה בזה דוגמת זכר ונקבה. ועד"ז נרמז בספר הבהיר באמרו למלך שעלה בדעתו ליטע בגנו ט' אילני זכרים כו', מה עשה נטע אחרון ביניהם כו' עיין לעיל ברף י"ג ע"ג, וכן תמצא בכאן ח' מלכים ועם האשה הם ט'. והארכתי כי בזה יתבאר כל מאמרי הזוהר שמביא, והתבונן בשמות המלכים ועריהם שמהם יורו על דין, ומהם על רחמים, שגם לא נתקיימו לבדם, והוצרך לאצילות כבר רמו לעיל דף ט"ו ע"ד ודף ס"ה ע"ב: והבן כי בכל המלכים נאמרה מיתה חוץ מן האחרון. לרמו כי כולם נחרבו ואין להם קיום חוץ מן האחרון: ועל כן הוכיר שם המלך ואשתו. פירוש לרמו שאין קיום העולם אלא על ידי שיתוף הרחמים הנרמז בנקבה, הרומזים לחיבור עטרה לת"ת: רמו על סוד שמיטין ויובלות. פירוש כי אז ישובו כולן לנרתיקן ממקום שיצאו, שם ישובו וירדו ממדרגתן כדלקמן ברף ק"ס ע"ד: הדד וכאן הדד. פירוש שהיא מלשון היד שהוא לשון הוי וצעה, או יש לפרש כי רמו לכל הי"ג מידות שהם נכללים בעשרה, כולם ישובין למקומן כי כן הוא בגי': שירותא ופיוסא לא הוה. פירוש עדיין לא נראה ראשון וסוף בפעולותיו, כי הכל היה כמוס אתו: והוה מנצח ומשער כו'. פירוש כאילו היה דרך המלכה ומשא ומתן כמו שפירשתי: ופריס קמיה חד פרסא. פירוש שהאציל לפניו ניצוץ אחד מלי פרוסה: מלכא קדמאה כו'. פירוש לפני מלך רמו למלך הראשון שהוא תיקון האצילות, כלומר כי אילו עלו במחשבה קודם סידור ההשתלשלות כתיקונן: ואצנע לון לבתר זימנא דהוה מסתלק כו'. עד דרישא חיוורא. פירוש שהוא

ומעם אך בזאת פירשתי. והיינו שפירש מלת זאת כמה פעמים לעטרה כאשר רמזתי ברף ג"ט ע"ד: בספר הזוהר מחשבה רעה כו'. ראש המאמר הכאלי לעיל ברף כ"ג ע"א וממנו תבין: ומכאן תבין רמו אחר כו'. פירוש כי אינו אלא זימה ומחשבה רעה להרכיב מין בשאינו מינו אשר לא תצלח, וכן אמר הכתוב [ויקרא יז, יח] שארה הגנה זימה היא, כלומר איננו נישואין ואישות כי לא יצלח, אבל היא זימה, ציוני פרשת אחרי [שם]: בפרשה זו נרמזו ענינים מופלאים בספר הזוהר כו'. כי ירמזו בכאן על ההשתלשלות ואצילות כולו טמא וטהור שבאו כאחד, והעולמות שבא הקב"ה במדת הדין קודם שבא העולם הזה וקודם שנתגלה מלכותו בעולם הזה, וזה לפני מלך לבני ישראל, ולא נתקיימו עד שבנה העולם הזה ושיתף בו מדת הרחמים, כי בתחלה עלה במחשבתו לברא את העולם במדת הדין כמו שאמר במדרש בבראשית רבה [יב, טז], ומחשבת הש"י לא חשוב ריקס, כי מחשבתו פעולותו, ואין שינוי מחשבה לפניו, רק תחלת מחשבתו היתה להיות כן באמת לצורך סוף המעשה לשלימות הבריאה היות הדין והרחמים בעולם, ולא ראתה חכמתו דרך יותר נכונה לקיום הכל רק באופן אצילות והשתלשלות זה, וכאילו היה הכל דרך המלכה ומשא ומתן לפניו, כמו שפירשתי למעלה ברף י"ז ע"ד, על כן אמר במדרש בתחלה עלה במחשבה לברא את העולם בדין, והיה כן מיד שעלו לפניו כל הכחות בדין ועולמותיהן, ראה שאין העולם מתקיים בכך, מיד נעברו מלפניו והרעמדו מצד אחד עד שנתתן בהן בשיתוף הרחמים, כי ברחמים לבד ג"כ ראה שלא יתקיים העולם, כי לא יתאו בו תאוה, ובלא שיתוף ג"כ זה בכחו וזה בכחו לא יתקיימו, כי זה יתן להתריב הכל בחוטאם כצדיק כרשע. וזה יתן לקיים הכל כמו שאמר ג"כ במדרש אחר שם, עד ששיתפם כולם והמתיקם זה בזה וזה בזה, בהשתלשלות משפיע ומקבל, שיהיה כל אחד נשמע לאשר עליו, ותחלה שחפס בת"ת, וחזר והאציל ושיתפם כבראשונה ביסוד שימתקו

באתר דכל דינין קיימין תמן, וכלהו לא אתקיימו עד דרישא
 דלתתא תקין כל תיקונין איתתקן. כד איתתקן תקין כל תיקונין
 דלתתא תקין כל תיקונין דעילאה, מהכא אוליפנא כל רישא
 דעמא דלא איתתקן הוא בקדמיתא לית עמא מתתקנין, ואי
 איהו לא מתתקן בקדמיתא לא יכלין עמא לאיתתקנא ביה.
 מגלן מעתיק יומין דעד לא איתתקן הוא בתיקוניו לא אתקיימו
 כל אינון דבעא לתקנא, וכולהו עלמין אתחרבו. [שם קמב ע"א]
 חסד ימינא וגבורא שמאלא אתבסם דא בדא ואיקרי אדם
 כליל מתרין סטרוי, ובגין כך בכולהו כתרין עד לא זמין
 תיקוני מלכא עתיקא דעתיקין חרב עלמין, ובגא עלמין
 ואתתקן תיקונין לאתקיימא ההוא נוקבא ולאיתבסמא, ולא
 אתקיימו עד דנחית חסד עילאה ואתקיימו ואתבסמו תיקוני
 נוקבא בהא אמה מקרי חסד, הה"ד ואלה המלכים אשר
 מלכו בארץ אדום אתר דכל דינין משתכחין תמן, ואינון
 תיקוני אתתא, אשר היו לא כתיב, אלא אשר מלכו, דלא
 אתבסם עד דאיתתקן כולא ונפק חסד. הה"ד וימת, וימת דלא
 אתקיימו ולא אתבסמו דינא בדינא:

וימלך באדום בלע בן בעור וגו' [שם לב]. וימלך באדום
 מקום הדין, בלע בן בעור כד"א [ישעיה סה, ח] בלע
 המות, והוא בלעם בן בעור והבן זה, עירו מקום אצילותו.
 דנהבה דין הבה, ולא נתקיים בו העולם כי לא היה בו
 שלימות האדם העליון ותיקונו:

ספר הזוהר [שם קלח ע"א] וימלך באדום, בהאי יקרא הוא
 אתר דכל דינין מתקשרין תמן ותליין מתמן.
 בלע בן בעור תנא הוא גזירת דינא תקיפא דתקיפין, דבגניה
 מתקשרין אלף אלפין מארי דיבבא ויללא, דנהבה מאי דנהבה
 כלומר דין הב, כד"א [משלי ל, טו] לעלוקה שתי בנות הב,
 וכיון דסליק לאתישבא לא קאים ולא הוה יכיל למיקם, מ"ט
 משום דאדם לא איתקן, מ"ט דתיקוניה דאדם ודיוקניה כליל
 כלא ויכיל כלא לאתישבא ביה. ובגין דתיקונא דאדם דא לא
 אשתכח לא יכילו למיקם ולאיתישבא ואתבטלו. אתבטלו ס"ד
 והא כולוהו באדם כלילן, אלא אתבטלו ואסתלקו מההוא
 תיקונא עד דייתי דיוקנא דאדם, וכד אתי האי דיוקנא

אתגלפו כלהו ואתחזרו לקיומא אותרא, מנהון איתבסמו,
 ומנהון אתבסמו ולא אתבסמו, ומנהון לא אתבסמו כלל. וא"ת
 והכתיב וימת דאתבטלו לגמרי, לאו הכי הוא, אלא כל מאן
 דנחית מדרגא קדמאה דהוה ביה קרי ביה מיתה, כד"א [שמות
 ג, ג] וימת מלך מצרים דנחת מדרגא דהוה ביה. מכאן יש
 להבין כי מה שאמרו רז"ל בבראשית רבא [ג, ט] בונה עולמות
 ומחריבן, לאו דווקא מחריבן אלא כאילו מעמידן לצד אחד,
 עד תיקון פרצוף האדם העליון שנכללו בו מדת הרחמים עם
 מדת הדין. וענין המיתה הוא רמז לעולם שהוא שנחרב מפני
 אש יי, כד"א [שמות י, ג] להמית אותי ואת בני ואת מקני
 בצמא, והבן זה מאד.

והמלך האחר שמו יובב בן זרח [שם לב] מלשון יבבא. ואמר
 בן זרח כי אצילותו ממדת יום הרמזו ממזרח. והיה
 מבצרה כד"א [ישעיה לו, ו] כי זבח ליי' בבצרה, מלשון
 השחתה ובצירה. ואל תתמה באמרו במלך השלישי מארץ
 התימני [שם לד], כי ידעת כי השכינה בתו של אברהם אבינו
 ע"ה:

וימת חושם וימלך תחתיו וגו' בן בדד [שם לה]. כמו
 ישב בדד [איכה ג, כח], ועל כן הכה את מדין בשודה
 שנהרג בו הכל. ועירו עזית כמו שאמרו רז"ל [בבא בתרא טו
 ע"א] יורד ומתעה וכו'.

וימת שמלך וימלך תחתיו שאול מרחובות הנהר [שם
 לו]. הנהר הזה אינו מקום המים העליונים, כי לא
 נרמזה מדת חסד עד המלך האחרון, רק הרמז לכינה כד"א
 [בראשית ב, י] ונהר יוצא מעדן. וכן מוכיח מלת רחובות, כד"א
 [משלי א, כ] ברחובות תתן קולה, והרמז לחמשים שעריה
 הנקראים רחובות:

ספר הזוהר [שם קמב ע"א] ואי תימא אי הכי דינא כלהו,
 והכתיב מרחובות הנהר, והאי לא אתחזי דינא,
 תנא כלהו דינא בר מחד דאתקיים בתראה, והאי שאול
 מרחובות הנהר, דא חד עטר דאתפשט ונפק מרחובות הנהר
 דדא היא כינה, דמתפתחן מינה חמשין תרעי לסטרי עלמא
 דנהרין ובוצינין, הדא הוא דאמרינן שאול מרחובות הנהר.

לבוש אבן יקרה

זה עשה האלהים, והכל היה במשפט, והם היו בתחלה כאשר עלה
 במחשבתו לברא העולם בדין לפני מלך ישראל כחות החסד
 בתיקוניו, ויצאו והועמדו ג"כ בעשרה מדרגות ימיניים ושמאליים,
 ונפרדו מהם ג"כ ארבע חיות ומחנות היכלות ועולמות אין מספר, הכל
 לעומת ודוגמת אצילות הקדש כקוף בפני אדם, כאשר פירשתי
 והרחבתי בפירושי לשערי אורה שער א' וכו' וכמערכת בשער האדם:
 כד"א וימת מלך מצרים. פירוש לא תימא דמת לגמרי, דהא כתיב
 ויאנחו בני ישראל בתריה, ואילו מת מה אנחה היתה להם, אלא שירד
 ממדרגתו למדרגה יותר רעה לצערם יותר: ואת בני ואת מקני
 בצמא. פירוש בלא מים שפע הרחמים: מלשון יבבא. והרמז להוד
 שכא מצד הדין מאצילות הת"ת שנתחלקה לשני צדדים באצילות
 שעליו: כי ידעת כי השכינה בתו של אברהם כו'. והנה ביאר כי
 ג' מלכים הראשונים רומזים לג' מדות הדין שהם פחד והוד ועטרה,
 הראשון לפחד כמו שאמר למעלה שהוא מדין הבה, והשני להוד,
 והשלישי לעטרה שהיא מקבלת מן החסד, שהיא בדרום שהוא תימן אף
 כי היא דין: דא חד עטר. והוא הוא העטרה ממש קודם שנשתלשלה
 למטה:

[שם ט] כפות תמרים, וכתיב [תהלים צב, יג] צדיק כתמר יפרח דאיהי דבר ונוקבא. האי איקרי בת מטרד בת מההוא אתרא דמתמרדין כלא לאתרבא ואיקרי אב. וכתיב [איוב כה, יג] לא ידע אנוש ערכה וגו'. דבר אחר בת מאמא דמסטרדא אתאחר דנין דמטרדין לכולא, בת מי זהב דינקא בתרין אפין, דנחירא בתרי גווי בחסד ובדינא, דעד לא איברי עלמא לא הו משנחין אפין באפין, ובגין כך עלמין קדמאין אתחרבו ועלמין קדמאין בלא תיקונין איתעבדו, וההוא דלא הוה בתיקונא איקרי זיקין ניצוצים. כהאי אומנא מרחבא כד אכתש אומנא דפרולא אפיק זיקין לכל עיבר. ואינון דנפקין להטין ונהרין דדעכין לאלתר ואילין איקריין עלמין קדמאין ובגין כך אתחרבו ולא אתקיימו, עד דאיתקן עתיקא קדישא ונפיק אומנא לאומנותיה. ועל האי תנינן במתניתא דילן דנצוצא אפיק זיקין לחלת מאה ועשרים עיבר, ואינון זיקין עלמין קדמאין איתקריין ומיתו לאלתר. לכתר נפק אומנא לאומנותיה ואתתקן ברבר ונוקבא. האי זיקין אתרעכין ומיתו, והשתא אתקיים כולא עד כאן. והבן מזה המאמר טעם איסור שתי אחיות בחייהן מה שאין כן בשאר העריות. ועל כן יש לך לדקדק מאד בספרי התורה, וכבר העירותך על זה כי אין הבדל בין פרשה זו ובין פרשת עשרת הדברות ושמע ישראל:

ובספר הזוהר [שם רסה ע"א] א"ר שמעון אלמלא ידעין בני נשא מלין דאורייתא, לינדעו דהא לית מלה או אות באורייתא דלא אית ביה ריין עילאין ויקירין. ואמרו רז"ל [ירושלמי פאה פ"א ה"א] בפסוק [דברים לב, טו] כי לא דבר רק הוא מכם, דברים שאתם אומרים רק הוא, הוא חייכם. משל למלך שצד צפור ונתנו ביד עבדו, אמר לו הוי זהיר בצפור זה לבני, אם אבדת לא תאמר צפור באיסר אבדת אלא נפשך, כי הוא חייכם:

פרשת וישב

שנאמר [ישעיה כב, יד] ונגלה באוני יי צבאות אם יכופר העון הזה לכם עד תמותון. ועל כן תרגם יונתן בן עוזיאל עד תמותון מותא תניינא, וכן תרגם עוד [שם סה, ו] לא אחשה כי אם שלמתי ושלמתי על חיקם, ואמסר למותא תניינא ית

לבוש אבן יקרה

איסור שתי אחיות בחייהן. פירוש כי כל כחות הדין נקראים אחיות, כי הנקבות רומזות לדין, ואין להשליט שתי כחות הדין ביחד עד שיחלוש וימות האחד, כי כן לא נדודוגו העטרה והפחד כאחד עד שנחלש האחד, אבל שאר העריות יש להם טעמים ורמזים אחרים, ולכן אינם ניתרין לעולם: וכבר העירותיך על זה. בדף ס"ג ע"ב: דברים שאתם אומרים רק הוא הוא חייכם:

לא נתכפרה לישראל עד שמתו. פירוש מיתת עונש, על כן הוצרכו לגילגול ושם מתו בעונש ויסורין: עד תמותון מותא תניינא. פירוש כי אי אפשר לתרגם במיתה סתם, שהרי כל אדם שוה בה כצדיק כרשע. ולהיות זה אחד מהסודות העמוקים ראיתי להאריך בו קצת בפירוש בכל מקום כפי אשר ימשיך טבע הענין, וכאשר תשיב פירוש אל פירוש אולי יתבאר לך סודו, ותחלה אעריך כאן דרך כלל ענין העונשים וזאת המדה מהגילגול. כבר ידעת כי כל דבר שב לשורשו, וזהו דוקא כאשר יודקק ויתלבן מכל סיג וחללה כאשר היה בתחלה, ואז יתדבק אל מקורו ואל דומהו, כגון כסף וסיגים המותכים יחד,

והנה על המלכים הראשונים שמתו רמז הכתוב [תהלים סח, ה] כי הנה המלכים נועדו עברו יחדו וגו', המה ראו כן תמהו ונבהלו נחפזו רעדה אחותם וגו', ועל האחרון רמז באמרו: כאשר שמענו כן ראינו בעיד יי צבאות וגו':

ספר הזוהר [שם רצב ע"א] וימו וימת, עברו יחדו נבהלו נחפזו [תהלים סח, ו] דלא אתקיימו באורייתו, בגין דתיקונין דמלכא לא איתתקנו וקרתא קדישא לא אודמן, וה"ד [ראה פיוט לפרשת החודש במסוף] כאשר שמענו, כולתו לא אתקיימו והאי אתקיימת:

וימת בעל חנן בן עכבור וימלוך תחתיו הדר וגו' [שם ז'ה"ה ע"א]. המלך הזה האחרון לא מת, ובו נכללו כל הראשונים ובא עם בת זוגו. והנה הדר כמו פרי עץ הדר, ובת זוגו היא מהיטבאל בת מטרד, הרמז למדת הדין של מעלה המורדת האדם ומענישו, כי עיקר קבלתה ממנו. ענין אחר מטרד רמז לחכמה עליונה, ונקראת כך כי הכל נטרדים מהשגתה, שנאמר [איוב כה, ו] נתיב לא ידעו עיט, והרמז לשלשים ושתים נתיבות. בת מי זהב הרמז לזרועות עולם שהם סוד המים העליונים, והאש הגדולה הנקרא זהב. ותפש סדר הבנין אף כי לפי הקבלה הוא להפך. ומלת פעו מלשון [ישעיה מב, יד] ביולדה אפעה, ובלשון רבותינו זכרונם לברכה [סוכה לא ע"א] פעייתא דא:

ספר הזוהר [שם קצב ע"א] וימלוך תחתיו הדר, מאי הדר דא חסד עילאה. ושם עידו פעו כדקא פעי בר נש וזכי לרוח קדישא. ושם אשתו מהיטבאל, ככאן אתבסמו דא ברא ואיקרי אשתו מהיטבאל דלא כתיב בכולהו מהיטבאל אתבסמותא דא ברא. בת מטרד תיקונין דמסטר גבורה. בת מי זהב אתבסמו ואתכללו דא ברא, מי זהב רחמי ודינא על כן אתדבקת איתתא. עוד שם וימלוך תחתיו הדר. הדר ודאי כד"א [ויקרא כב, ט] פרי עץ הדר. ושם אשתו מהיטבאל. כד"א

פירוש

לבו ונמכרנו לישמעאלים וידינו אל תהי בו כי אחינו בשרנו הוא וישמענו אחיו [לך, כו]. אמרו רבותינו זכרונם לברכה בפרקי ר' אליעזר [פליח] וגם בילמדנו [תנחומא טאן ב] רבי מני אומר ממכרת יוסף לא נתכפרה לישראל עד שמתו,